Régi pesti történetek

Az igazi szívhódító, aki utoljára Pesten járt

Írta: **KRŰDY GYULA**

16 d.

1.
Egy érdekes utazó

Öreg íróbácsi, aki valahogy mégis csak rokonságban vagy velem, e korszak gyorsfutójával, bár életed komótosabban, lassúbb tempóra rendezted be, pláne mikor pennát vettél a kezedbe, hogy a körülötted történt eseményeket megörökítsed: jöjj egy darabig velem, amíg VII. Eduárd angol királyt, aki kilenc évig uralkodott Viktória anyakirálynő után (a legjobb aranypréselő után Angliában, hogy hosszúorrú képmása az aranytalléron még elhalálozása után is nagy kelendőségnek, különös megbecsülésnek örvendett), jöjj, egy darabig velem, míg VII. Eduárdot trónörökös, azaz velszi herceg korából megnézegetjük budapesti tartózkodása alatt, amikor egyszerűen *Albert* volt a neve és *az üvegeket a falhoz vágta,* mint akár régi elődje, »Riki« a Vadkanfőhöz címzett falstaffi csárdában.

2.
Az ötvenéves Expresszvonat

Nem pihentette a szívét Budapesten Albert, amikor a nyolcvanas, kilencvenes években itt járkált terjedelmesen és szürke »pincsben«, lehetőleg szellősen öltözködve a pesti nyarakhoz, csak esténként szmókingban, amely a teához dukál, nem gondolva arra, hogy a lexikon valamikor mint »divatkirályról« emlékezik meg róla.

Az elsők egyike volt, akik az Orient-Expresszel utaztak (a legelső mégis csak a MÁV. igazgatója, Ludvigh Gyula volt 1882-ik év májusában). Az inkognitóban utazó angol trónörökös barna utazósapkájához (vagy a brit birodalomban Stanley óta meghonosodott kemény vászonfőveghez) igen jól pásszoltak az Expressz barna kocsiszínei, amellyel először jöttek az étkező- és hálókocsik is Magyarországra. (Azt mondják, hogy azóta, most ötven esztendeje kezdett elszegényedni az érsekújvári vasúti vendéglős, aki mindig cigánybandával fogadta a jövő-menő vonatok utasait. Ám szép dolog, hogy ötven esztendeig kibírta a szegényedést!)

Az Expressz rendszerint éjszaka érkezett Budapestre, hogy félórás várakozás után folytassa útját.

Ujonnan vásárolták a konyhakocsi felszerelését hozzáértő szakértők, akik mindenből csak a legfinomabbat adták a nemzetközi utasoknak, így Milán királynak, aki már Takowo gróf név alatt utazott, — a bolgár királynak, aki álmatlanságában nem egyszer felmászott a mozdonyra a masiniszta és fűtő mellé, hogy résztvegyen a mozdonyvezetésben. Hosszúbajszú, kiülő szemű, messzeföldről jött keleti uraságok mellett balkáni félkéz-kalmárok, lomha törökök sétálgattak egy félóráig a budapesti pályaudvaron, amíg az Expressz ott mozdonyt cserélt. Belgrádon, Szófián át Konstantinápoly volt a vonat végcélja, Párizsból elindítva, így kocsijai valóban végigfutamodták Európát.

Albertnek, a velszi hercegnek kedvezett az éjféli megérkezés, mert hiszen éjszaka amúgy sem tudott aludni. Európa legkülönbözőbb hírlapjaival, leginkább persze *angol sportlapok* lepedőivel vette magát körül, amelyek mindig bőségesen voltak Angliában vagy valamely kedvelt magyar ismerősével (így: Károlyi István gróffal) diskurált a különfülkében. Karlsbadból, Marienbadból szokott Pestre jönni, hogy az »ottani kúráját« itt befejezze, — majd meglátjuk, miként — néha a bécsi Jockey Clubra is ráunt kontinentális utazgatásaiban és hirtelen vágyat érzett Budapest iránt.

Tagadhatatlanul mulatságos város volt ez az éjféli órában, amikor a vonat az angol koronaherceggel megérkezett. A komornyik elment a különböző útifelszerelésekkel, az utazók álmaiból való bőröndökkel, kalapskatulyákkal, plédekkel, tucatnyi esernyővel, napernyővel, sétapálcával a kijelölt szállásra, a herceg pedig kétfogatú kocsiba szállott, hogy körülnézzen régen nem látott Pestjén.

3.
Egy ötven év előtti éjszaka

Habár minden esztendőben Pesten volt, néha kétszer is, mert nem szeretett Londonban tartózkodni az ott divatban lévő Viktória-kalapok és — erkölcsök miatt, ekkor negyvenkétesztendős korában érezte, hogy most van az az idő, hogy Pest a legszebb és meglátogatásra érdemes. Még ha velszi herceg is valaki: nem utazik bizonyos belső indokolás nélkül, mert az utazáshoz, a fáradalmakhoz, a viszontagságokhoz hangulat kell. (Sohase sajnáljuk azokat a nagy utazókat, akik az Északi Sarkot akarják megközelíteni izgalmas kalandok között, amelyekre bizonyára nem vállalkoznának, ha nem volna kedvük hozzá. Így a velszi herceg is inkább irigylésre méltó, hogy negyvenkétéves korában az ifjú, tapasztalatlan, de annál tanulékonyabb, Pesten járhatott.)

Ezen az éjszakán, a vonatról leszállva: útiöltönyben volt. Szürke bő nadrágban, amilyent az angolok mertek viselni először a világon a franciák szűk, vagy térdbe szabott pantallók mellett. A kabátja pláne tünemény volt. Barna, hosszú, sötétvörös csíkokkal; a mellénye az évszakhoz mért könnyű anyagból, mert el ne felejtsük, május volt akkor Pesten, — »csodaszép május!«, mint a bécsi kuplé nyomán énekelték.

Öltözete miatt a velszi herceg nem is szándékozott semmi nyilvános helyen megjelenni, csak étvágyas szippantást, úgynevezett kóstolást akart tenni a város levegőjéből. Ezért hajtatott a városban.

Lehet, hogy akadtak olyanok, akik ezen az éjszakán is meghaltak a városban, de legtöbben mégis inkább életben maradtak, hogy másnap és harmadnap, sőt azután is szemügyre vegyék ezt a tavaszthozó urat, akinek jelenlétében mindig bizonyos pezsgés volt érezhető a városban, akár a Nemzeti Casinóban, akár a szegény szépleányok álomvilágában.

A kétfogatú a Nyugati pályaudvar irányából indult el, hogy kerekeivel ólomport verjen fel az addig szinte céltalanul világító gázlámpák alatt. Pest még kisváros volt, éjszakai közlekedés alig volt benne, ugyanezért a nyitott ablakok mögött már a *Váci körúton* kipillantottak az uccára az elegáns fiáker gördülésének hangjára, sőt a kávéházak nyitott teraszán üldögelők bizonyosan felismerték Károlyi István grófot, aki a nyitott hintóban a velszi herceg mellett foglalt helyet. Ebből következtethettek a vendég előkelőségére, mert Károlyi István úgy szerepelt a Casino funkcionáriusainak névsorában, mint akit külföldi fejedelmek és más előkelőségek fogadására kértek fel, ha azoknak kedvük kerekedett a Casinóba látogatóba menni.

4.
Rákóczi-induló éjfélkor

Balról, egy hosszú uccából, amely mintha a világ végéig érne: az éjféli időből kipillantott a terézvárosi torony, Szent Teréz tornya, amelynek kivilágított óralapja, azaz szeme volt, amelylyel fáradhatatlanul figyelte a városrész eseményeit. Így, a nagymezőuccaiakat is.

Ennek az uccának vácikörúti sarkán kávéház volt, még pedig a Schön-kávéház, amelynek terjedelmes tulajdonosa igazi pesti kávéstípus volt, ahogyan a pesti kávéháztulajdonos, az akkori, a nép fantáziájában élt: aranylánccal és potrohhal.

Honnan, honnan nem, tán egy gyorsjárású pirossapkás hordártól tudta meg »Schön bácsi«, hogy a velszi herceg kocsija az ő kávéháza előtt fog elhajtani: hirtelen határozott. A kávéházában fehér ruhában és nemzetiszínű mellszalaggal működő nőizenekart a pódiumról nyomban az uccára, *a kávéház elé* vezényelte. Kivitték a nagydobot, a cintányérokat, a bőgőt, hegedűket, csak a mindenható zongora kiviteléhez nem volt elég idő.

A hölgyzenekar tagjai felállottak az uccán és a primásnő, bizonyos Felejti Boriska a Rákóczi-indulót vezényelte a bandájának, amikor a herceg fiákere az úttesten feltűnt. De a herceg nem szállott ki kocsijából, pedig »Schön bácsi« kávéháza híres volt éjszaka, vagdalt libapecsenyéiről. Fokhagymásan, omlósan, ahogyan csak a Terézvárosban tudták sütni.

A piros hordár, (aki ezért a heroldi munkáért bizonyára jutalmazásban részesült) tovább szaladt a hírrel, a fiákerlovakat megelőzve.

Jobboldalra a Váci körúton, körülbelül a Boulevard-kávéház helyén, ugyancsak gázlángok világítottak meg egy mulatóhelyet. Amolyan kis orfeumféle volt, ahol magyar és német tinglitanglikat énekeltek az emelvényen... (Nyomtalanul eltűnt az idők homokjában.)

De akkor még talpon volt Oroszi igazgató, az orfeum törzsvendége volt, a »Ciánkáli« című hetilap szerkesztője és bár az előadásnak vége volt, a társulat hölgytagjai éjfélkor is a varietében tartózkodtak, mert senkinek se volt kedve hazamenni.

A direktor és az élclapszerkesztő egy pillanat alatt intézkedett. A társulat női és férfi tagjai kivonultak a májusi éjszakába és egy akkor divatos bécsi nótára gyujtottak rá, amelyet amúgy is karban szoktak fújni, amikor a kis színdarabok befejeződtek. (Bécs és Budapest sokkal közelebb volt egymáshoz, mint valaha, az ott este elhangzott nóták másnap már Pesten voltak.)

— Tegnap hallottam a Ronacherben, — mondta a herceg, kalapot emelve a kis színház művésznői felé, akik még a szokásos táncukat, a szoknyapergető, szoknyaemelgető lépéseiket is eljárták az *uccán,* — szegénykék, egy álom reményében! — amíg a hinto tovább gördült —

természetesen: tanult kocsi módjára a *Király uccába* a Deák térről, amelynek elején halványodott az az emeletes ház, amelyet Pesten talán a legjobban szeretett a herceg.

...Már Shakespeareből tudjuk, hogy az angol korona várományosainak mindig voltak speciális kocsmáik, ahol szívesebben meghuzódtak, mint máskor: mikor a kormányzás még nem volt szégyen.

Két trónörökös — az osztrák-magyar és a brit — szerették volna felújítani a régi divatot, egyik Bécsben, a másik Budapesten... Ezért fordult be a velszi herceg hintója a *Király uccába,* ahol mingyárt a hosszú ucca elején a »Kék macskához« címezett nevezetes mulatóhely »működött«, amelyet a herceg persze messziről felismert ,mint régi kedves pesti ismerőst.

— Az élet sohase hal meg — mond a mellette ülő, májbajos arcú, körszakállas, általában nem mulatságoshelyekre való Károlyi István grófnak, akinek bizony elég baja volt a belsőségeivel, szívével, veséjével, mintsem örülni tudott volna különösebben valamely látványosságnak.

5.
Feketeharisnyás divat

Így a »Kék Macska« előtt mutatkozó »komédiának« se lehetett valamely nagy híve Károlyi István (Pista) gróf, bár az angol trónörökös iránti tiszteletből; csak egy csendes magyar káromkodásfelét eresztett meg. (Amelyet a vendég amúgy se érthetett meg.)

Az a bizonyos pirossapkás hordár itt már jóelőre fellármázta a ritka pesti vendég megérkeztének hírével a »Kék Macska« publikumát, az összes Málcsikat (Berger), Karolinokat (Turf), Gisiket, Annikat, Lonákat, mert akkoriban divat volt bécsiesen hangzó neveket a művésznőknek adományozni.

Ki tudná már őket valamennyit, akik megzavarták az ifjú Pest aranyifjúságát? Akik miatt vidéki vagyonokat, pesti bérházakat, néha még becsületeket is elpazaroltak? Feketeharisnyás orfeuménekesnő volt a divat, ezen nem lehetett változtatni.

...Nos hát a »Kék Macska« publikuma is kivonult éjfélután a Király uccába, amikor a herceg arra hajtatott. *A zenekar az uccán húzta,* a művésznők a mulatóhely minden virágát összeszedték, hogy azt a herceg lovai elé, vagy kocsijába dobják.

A fiákeres lassított, mire egy dáma a sok közül felugrott a bakra és csókot nyomott a kocsis bajsza alá.

Közben repültek a kocsiba a rózsák, szegfűk, orchideák, mert ezek a hölgyek sohasem elégedtek meg a tavasz mezei virágaival, hanem mindig valamely extra kellett nekik. Pezsgőből a frank márka, virágból az, ami üvegházban nőtt fel. Ilyen üvegházi volt az ő életük is, — mondták a korabeli írók a »Kék Macska« hölgyeire.

— Fonnyadt, érzelemtelen kebleken elhervadt virágok! — szólt István gróf, (akit »Gárdi Pestának« hívtak ezen a tájon), amikor egy tearózsát felemelt a sok közül.

De a herceg egészséges ember volt, tudott örülni az élet apró meglepetéseinek is. Megemelte útisapkáját a virágdobáló hölgyek előtt.

...Az éjszakai kör-kocsizásban elhajtottak az *akkor megnyilt* Somossy-orfeum előtt, a Népszínház mellett, amelyeket a herceg ismert és örvendett látásaiknak. Szürkült az Andrássy út végén, amikor a látnivalókban Albert, a velszi herceg hunyogatni kezdte táskás szemeit.

— Látom, hogy városuk, gróf, tovább is jól viselte magát, mióta utoljára itt jártam.

...Az epeköves Pista gróf a velszi herceget szállására fuvarozta. Nem lehet tudni, mit gondolt magában az »ország gavallérja« a feleslegesen eltöltött éjszaka után.

— Csak Londonban, Viktória királyné előtt merte volna dícsérni a város gyanús mulatóhelyeit! — mond egyszer a gróf.

6.
A futár

Bármily kényelmesen és nagyreményűen helyezkedett el Albert herceg Budapesten: reggelre utólérte a bécsi angol nagykövetség futárja Viktória anyakiriálynő üzenetével, amely szerint Londonban szeretné látni fiát.

30 földszintes lakóház
Különböző családi lakóház tervezete, alap-, keresztmetszet- és homlokzat-rajzokkal
1930. évi legújabb kiadás
Ára 16 pengő helyett 6 pengő
Kapható Az Est könyvkereskedésében, Budapest, Erzsébet körút 18-20.

MOST JELENT MEG
MAGYAR MIKLOS
optimista könyve
MOST JELENT MEG
Az ember és a gép harca
ARA 3.20 PENGŐ
Kapható Az Est könyvkereskedésében, VII., Erzsébet körút 18—20.